

RODINNÉ ZÁZEMIE ŽIAKOV VYBRANÝCH STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL V NITRIANSKOM REGIÓNE, ICH VZŤAH K ŽIVOTU NA VIDIEKU A PREDSTAVY O ŽIVOTNOM ÚSPECHU

FAMILY BACKGROUND OF PUPILS IN SELECTED PROFESSIONAL SECONDARY SCHOOLS IN THE NITRA REGION AND THEIR RELATIONSHIP TO LIFE IN RURAL AREAS AND IDEAS ABOUT LIFE SUCCESS

KUČÍRKOVÁ Drahomíra, (SR)

ABSTRACT

The author of the paper presents findings obtained from the scientific results from the KEGA project (No 3/4279/06): „Status of secondary vocational education in agri-food complex of the Nitra region and proposal of its optimal structure“. The paper is oriented on the problems related to the family background of pupils in selected professional secondary schools in the Nitra region, their relationship to life in rural areas and ideas about life success. There were obtained the answers from 361 pupils from chosen secondary schools. Respondent groups were overwhelmingly represented by pupils coming from rural areas what means that more than one half of them have their roots in these rural areas. There has proved the fact that the pupils from different fields of study consider the social networks to be the most important in achieving their life success. The incomplete families (mainly without the father) have been relatively highly represented what may be the reason to rank these families among the socially poor ones. In the groups were predominantly the families with two children. Only 4,62 % of pupils family members are entrepreneurs, mainly in the sphere of public service. Priorities, which have been chosen by pupils for development of their life careers, correspond to the priorities preferred by the representatives of chosen rural households in Slovakia. The emphasis is given to their own activities. It can be deduced from the pupils' ranking of individual preconditions of how to achieve success in their lives: to work hard, be gifted, talented, to reach as high education as possible and be competitive.

KEY WORDS

Secondary vocational education, agri-food complex, family background, relationship to life in rural areas, life success

ÚVOD

Vnímanie života a predstavy o budúcnosti predstavujú dôležitý predpoklad rozvoja socio - ekonomických aktivít a životných stratégií jednotlivcov a sociálnych skupín. Naše poznatky, získané výskumnou činnosťou v rokoch 2001 - 2003 (Kučírková, 2003) nás upozornili na skutočnosť, že rodinné zázemie zostáva v súčasnom období, rovnako ako tomu bolo i v minulosti, dôležitou súčasťou sociálnych sietí na vidieku.

Vzhlľadom k tomu, že stredoškolské odborné vzdelávanie poľnohospodársko-potravinárskeho a veterinárneho zamerania môže prinášať pozitívne efekty na ďalší rozvoj odvetví poľnohospodárstva a potravinárstva, na rozvoj vidieka, miestnej zamestnanosti,

regionálnej zamestnanosti, na oživovanie rozvojových aktivít regiónov (najmä regiónov s nízkym stupňom územnej a kvalifikačnej mobility pracovných síl), sústredili sme v rámci výskumu pozornosť práve na rodinné zázemie žiakov stredných odborných škôl poľnohospodársko-potravinárskeho a veterinárneho zamerania, na ich vzťah k vidieku.

Zaujímali nás predstavy žiakov o ich životnom úspechu ako aj ich vzťah k životu na vidieku. Najmä to, či by chceli v budúcnosti žiť a pôsobiť na vidieku. Dané skutočnosti sme sledovali na báze vybraných indikátorov, ktorými sa stali miesto trvalého bydliska respondentov (mesto – vidiek), zamestnanosť rodinných príslušníkov v poľnohospodárstve a potravinárstve, podnikanie rodinných príslušníkov, žiacke hodnotenie predpokladov pre dosiahnutie životného úspechu a predstavy respondentov o ich budúcej životnej dráhe v spojitosti so životom na vidieku.

MATERIÁL A METÓDY

V prípravnej fáze výskumu boli v každom zvolenom okrese na základe siete škôl MŠ SR platnej pre školský rok 2007/08 vybrané stredné odborné školy a učilišťa, študijné a učebné programy poľnohospodársko-potravinárskeho a veterinárneho zamerania, alebo tie, ktoré korešpondovali s rozvojom služieb na vidieku.

Vzhľadom na meniacu sa štruktúru jednotlivých typov odborných škôl na Slovensku, boli tieto zadefinované ako spojené stredné školy, združené stredné školy, stredné odborné školy a stredné odborné učilišťa (ďalej iba SŠS, ZSS, SOŠ a SOU) a klasifikované podľa jednotlivých okresov Nitrianskeho samosprávneho kraja (ďalej iba NSK). Klasifikácia vybraných škôl vyústila do výberu konečnej vzorky škôl. Túto vzorku podľa jednotlivých okresov Nitrianskeho samosprávneho kraja vyjadruje Tab. 1.

V júni 2008 sme oslovili žiakov vybraných škôl. Náhodný výber respondentov - žiakov podliehal základnému kritériu, ktorým bol 2. ročník štúdia v učebnom a 3. ročník v študijnom odbore poľnohospodársko-potravinárskeho a veterinárneho zamerania, vrátane odborov korešpondujúcich so službami na vidieku. Žiacku vzorku respondentov tvorilo 61 % žiakov študijných odborov a 39 % žiakov učebných odborov. Celkovo sme získali odpovedi od 361 žiakov vybraných škôl. Z toho 31 % tvorili žiaci potravinárskych škôl a 69 % žiaci škôl s poľnohospodárskym a veterinárnym zameraním (vrátane odborov korešpondujúcich so službami na vidieku). Bola využitá metóda dotazníka. Svoje odpovede na jednotlivé otázky dotazníka žiaci vyznačili krížikom (x). V prípade kvalitatívneho hodnotenia bola použitá 5-bodová škála od 1 (najmenšia váha) do 5 (najväčšia váha). Pri otvorených a poloopených otázkach žiaci doplňovali svoj názor.

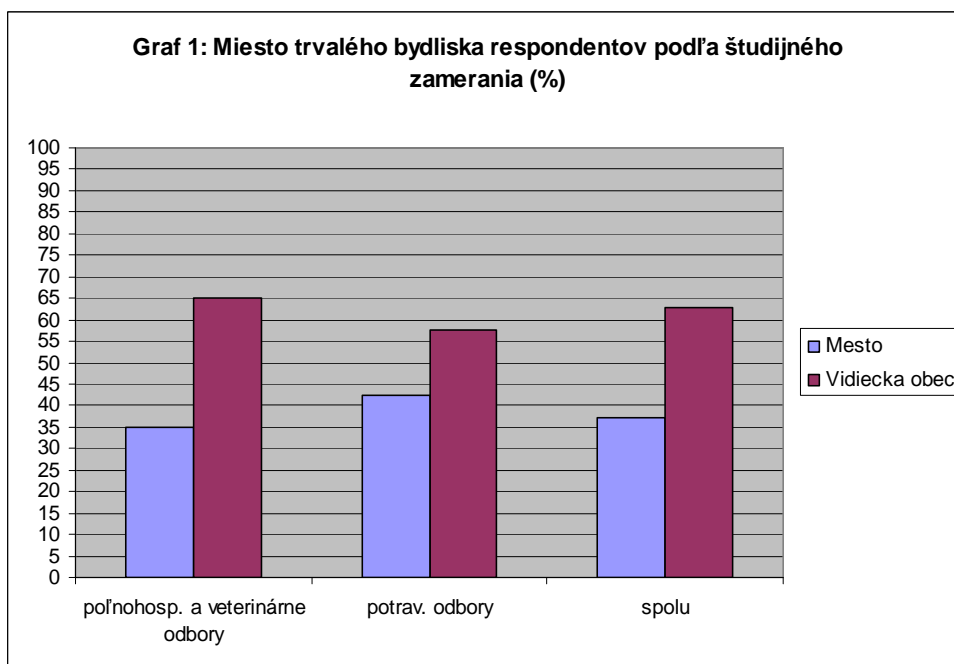
Tab. 1: Vzorka vybraných typov škôl podľa okresov NSK

NÁZOV OKRESU	SSŠ	ZSŠ	SOŠ	SOU	NSK
<i>TOPOLEČANY</i>		1		1	2
<i>ZLATÉ MORAVCE</i>		1			1
<i>KOMÁRNO</i>			1	1	2
<i>LEVICE</i>			1	1	2
<i>NITRA</i>	1		1		1
<i>ŠAĽA</i>			1		1
<i>NOVÉ ZÁMKY</i>			1	1	3
<i>SPOLU</i>	1	2	5	4	12

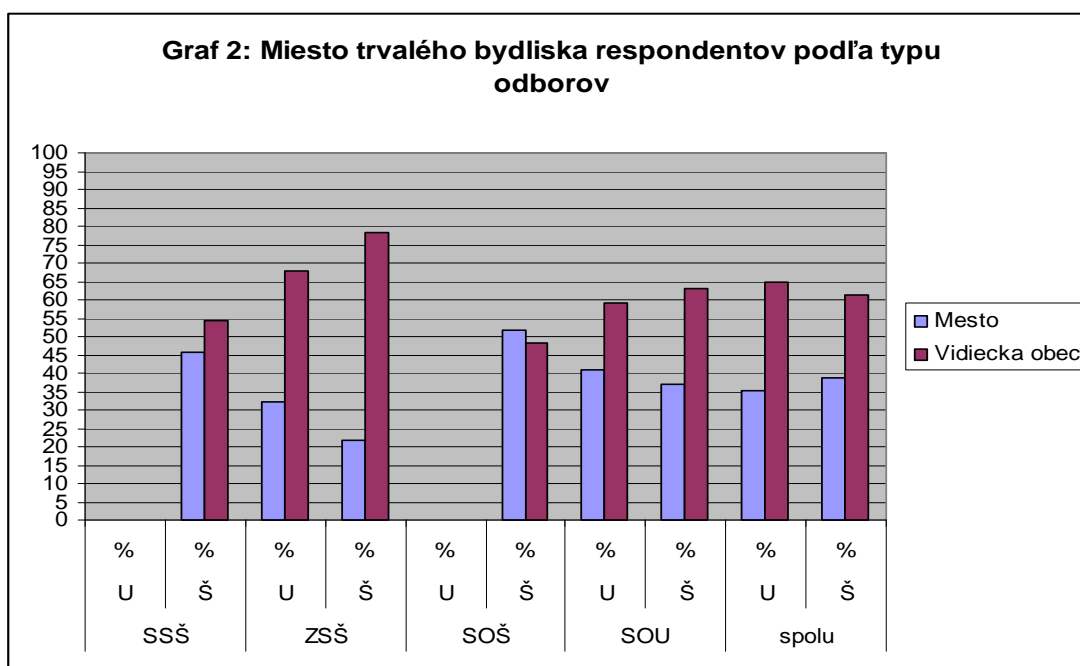
VÝSLEDKY

1. Rodinné zázemie žiakov odborov poľnohospodárskeho, veterinárneho a potravinárskeho zamerania vybraných škôl Nitrianskeho regiónu

Nitriansky región (NSK) je podľa sídelného rozloženia obyvateľstva vidiecko – mestským typom regiónu, preto sme predpokladali, že veľká časť žiakov vybraných škôl býva na vidieku. Predpokladali sme, že zakorenenosť týchto žiakov na vidieku ovplyvní ich postoje a vzťah k vidieku, ich predstavy o svojom budúcom pôsobení po ukončení štúdia na strednom stupni vzdelávania a celkové predstavy o svojej budúcej životnej dráhe. V rovnakej miere sme predpokladali, že skôr u študentov bývajúcich na vidieku budú predstavy ich budúcej kariéry orientované do vnútra vidieckeho spoločenstva a menej otvorené smerom navonok (nižšia miera sociálnej mobility na vidieku), že nimi preferovaný rebríček hodnôt sa bude približovať tradičným hodnotám na vidieku. Predpokladali sme, že žiaci odborov poľnohospodárskeho a veterinárneho zamerania budú mať silnejšie rodinné a podnikateľské zázemie na vidieku ako žiaci potravinárskeho zamerania.

Zdroj: KPP FEM SPU v Nitre, KEGA: 3/4279/06, 2008

* typy odborov: U – učebné, Š - študijné

Zdroj: KPP FEM SPU v Nitre, KEGA: 3/4279/06, 2008

Z grafu 1 vyplýva, že v čase výskumu 65,09 % žiakov poľnohospodárskych a veterinárnych odborov ako aj 57,65 % žiakov potravinárskych odborov bývalo na vidieku. Graf 2 vyjadruje miesto trvalého bydliska respondentov podľa učebných a študijných odborov. Vo vidieckych sídlach malo trvalé bydlisko 64,66 % žiakov učebných odborov a 61,43 % žiakov odborov študijných. Vidíme, že v skupinách respondentov prevláda zastúpenie žiakov pochádzajúcich z vidieka, čo určuje i zakorenenosť nadpolovičnej väčšiny respondentov na vidieku.

Miesto trvalého bydliska na vidieku sa stalo východiskovým indikátorom pre hodnotenie sociálnych sietí respondentov. Súčasťou týchto sociálnych sietí sú predovšetkým

rodinné zázemie a širšie sociálne väzby, vzťahujúce sa na pracovné aktivity (vrátane podnikateľských) najbližších rodinných príslušníkov. Zvláštnu pozornosť sme venovali rodinnému zázemiu žiakov z vidieka.

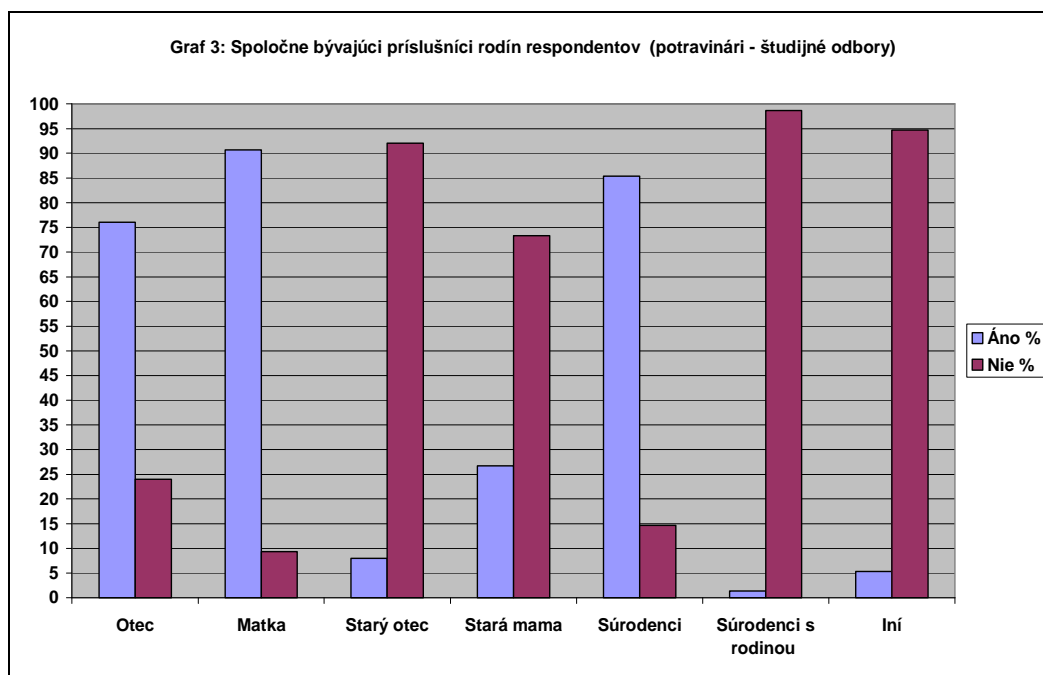
Pýtali sme sa žiakov na osoby, ktoré s nimi žijú v spoločnom dome (byte). Získané poznatky však nie je možné považovať za vyjadrenie štruktúry domácností respondentov. Keďže išlo o žiakov vo veku do 18 rokov, nepredpokladali sme, že by bolo možné získať objektívne poznatky o spoločnom hospodárení rodinných príslušníkov. Štruktúru spoločne bývajúcich príslušníkov rodín respondentov vyjadrujú Graf 3, 3a, 4, 4a.

a) Rodinné zázemie žiakov potravinárskych odborov

Výskum preukázal, že v štruktúre rodín žiakov s potravinárskym študijným zameraním prevažujú úplné rodiny. Preukázalo sa, že 24,00 % respondentov potravinárskych študijných odborov však žije v rodine bez otca a 9,33 % bez matky.

U respondentov učebných odborov bola situácia podobná. Takmer 19 % žije bez otca a 2,70 % bez matky. Vidíme, že vysoká je predovšetkým absencia otcov v rodine. Dané zistenie možno považovať za negatívny jav. Širšie zastúpenie majú i viacgeneračné rodiny na vidieku, najmä rodiny dvojgeneračné. S trojgeneračnými rodinami sme sa stretli ojedinele.

V rodinách žiakov potravinárskych študijných odborov, ktorí uviedli, že žijú v spoločnom dome (byte) so svojimi súrodencami prevládali dvojdetné rodiny (65,00 %), menej boli zastúpené rodiny s tromi deťmi (28,33 %) a rodiny viacdetné boli zastúpené v danej vzorke 6,67 % (viac ako tri deti v rodine). Zo vzorky respondentov – potravinárov študijných odborov 6,67 % nešpecifikovalo súrodenecké vzťahy. (Vid' Graf 3)

Zdroj: KPP FEM SPU v Nitre, KEGA: 3/4279/06, 2008

V rodinách žiakov potravinárskych učebných odborov (vrátane odborov zameraných na služby pre vidiek), ktorí uviedli, že žijú v spoločnom dome (byte) so svojimi súrodencami, prevládajú dvojdetné rodiny (52,00 %), vysoko sú však zastúpené i viacdetné rodiny (24,00 % tvorili rodiny s tromi deťmi a 20 % rodiny so 4 deťmi). Rodiny s viac ako štyrmi deťmi sa vyskytovali ojedinele. Z celkovej vzorky uvedenej skupiny respondentov

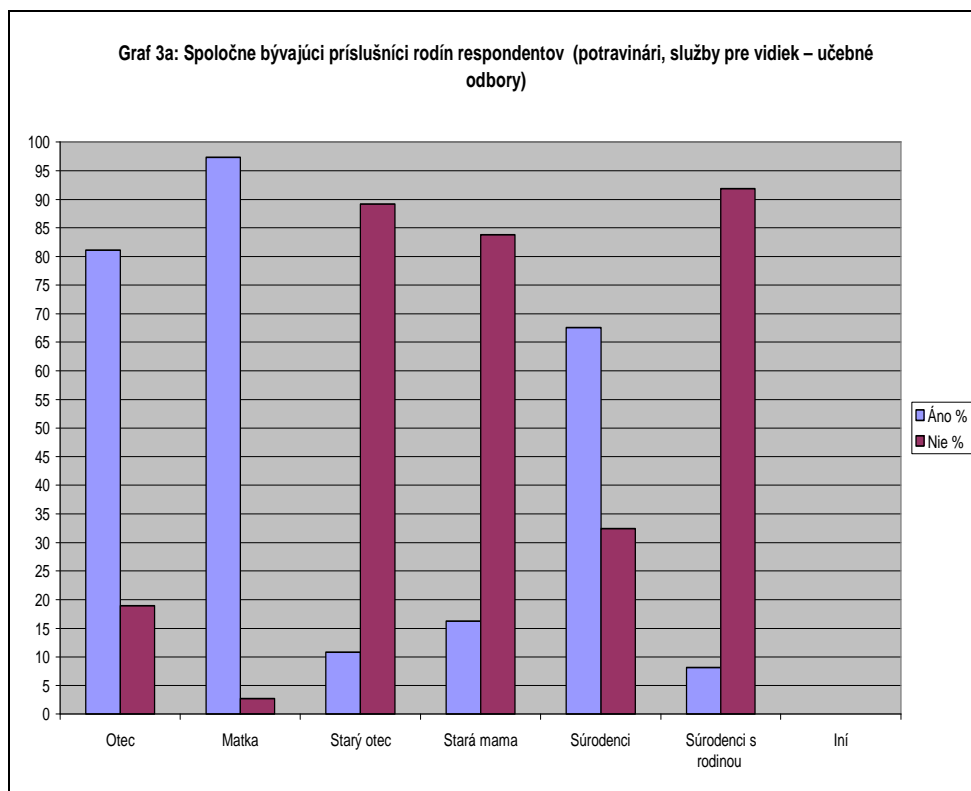
13, 51 % uvádza, že nebýva spoločne so súrodencami a iba 8,10 % respondentov z celkovej vzorky danej skupiny uviedlo, že býva v spoločnom dome (byte) s rodinou svojich súrodencov.

b) Rodinné zázemie žiakov poľnohospodárskych a veterinárnych odborov

Obdobne ako v rodinách študentov s potravinárskym zameraním i **v rodinách žiakov poľnohospodárskych a veterinárnych študijných odborov** prevládajú úplné rodiny. I u tejto skupiny žiakov sme zaznamenali neúplné rodiny. Ich percento je však podstatne nižšie ako u žiakov potravinárskych študijných odborov. Iba 11,11 % respondentov uvedených odborov uvádza, že nežije spoločne s otcom a 4,86 % nežije spolu s matkou.

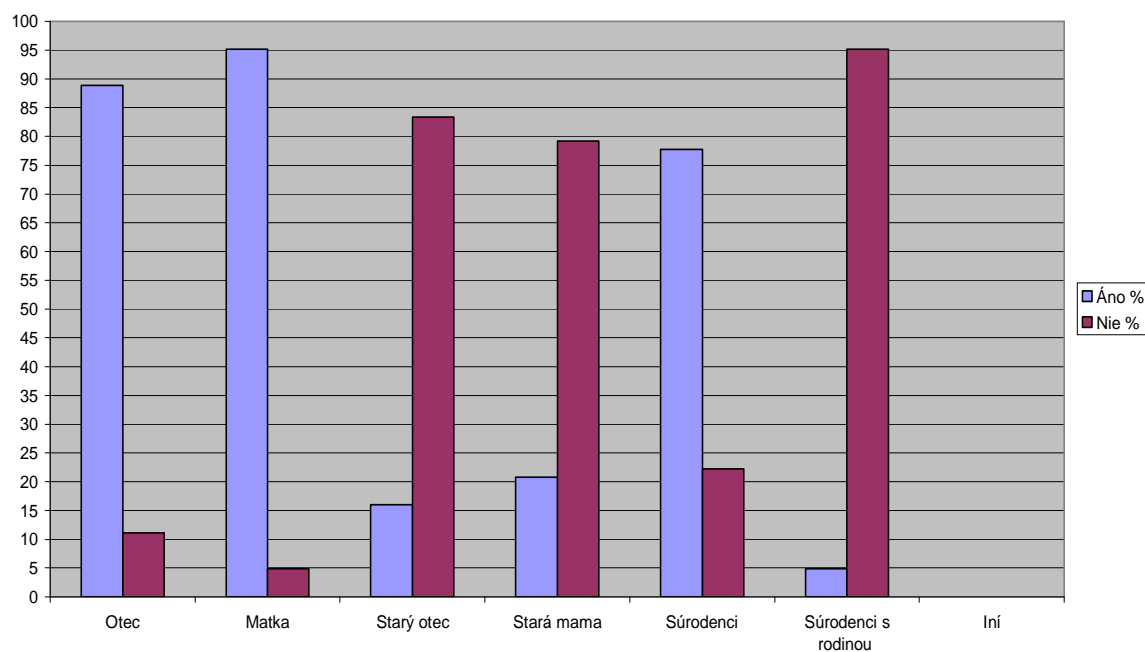
V rodinách uvedenej skupiny žiakov prevládali dvojdetné rodiny (61,61 %), menej boli zastúpené rodiny s tromi deťmi (19,64 %). Viacdetné rodiny mali v tejto skupine respondentov opätovne nižšie zastúpenie ako v skupine žiakov potravinárskych študijných odborov (9,82 %). Avšak v tejto skupine sme zaznamenali rodinu s 11 deťmi. Treba však uviesť, že 2,66 % žiakov tejto skupiny nešpecifikovalo svoje súrodenecké vzťahy.

Žiaci **poľnohospodárskych učebných odborov a odborov z oblasti služieb pre vidiek** pochádzali taktiež prevažne z úplných rodín (83,81 %). Avšak i v tejto skupine respondentov 12,38 % nežije spolu s otcom a 3,81 % dospieva v rodine bez matky. V štruktúre rodín dominovali rodiny s dvomi deťmi (50,55 %), ale v danej skupine sme zaznamenali 29,67 % rodín s tromi deťmi a 11 % viacdetných rodín (8,80 % respondentov nešpecifikovalo súrodenecké vzťahy) Vyšším percentom ako u iných odborov boli zastúpení súrodenci bývajúci s rodinami spolu s respondentmi (5,71 %).

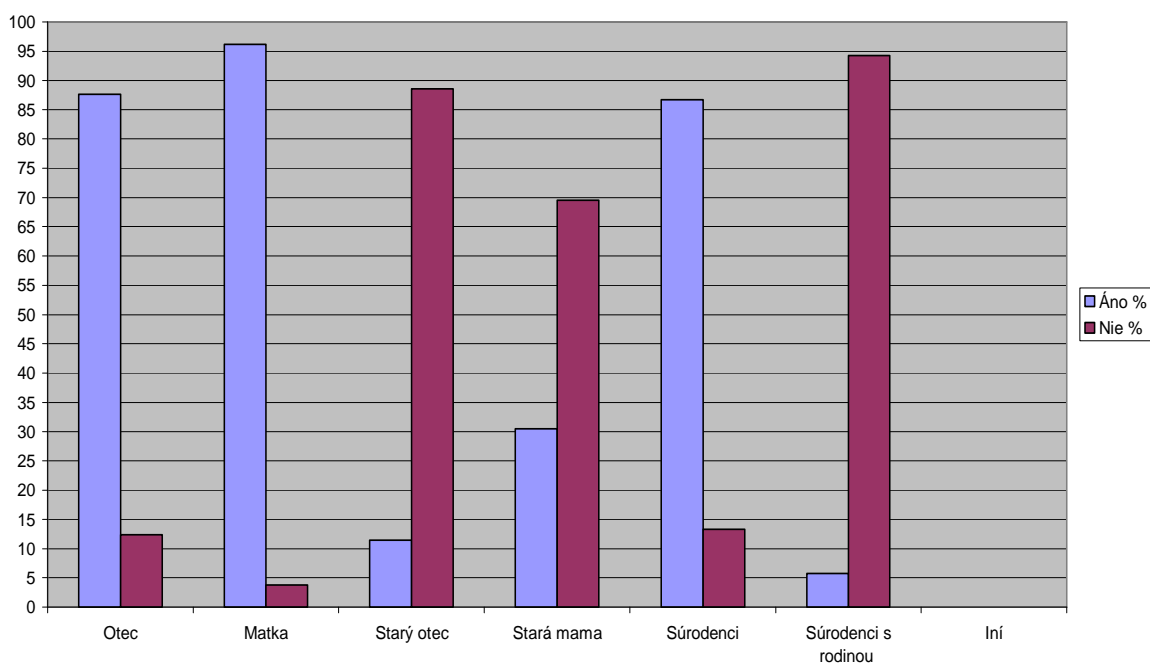
Zdroj: KPP FEM SPU v Nitre, KEGA: 3/4279/06, 2008

Graf 4: Spoločne bývajúci príslušníci rodín respondentov (poľnohospodári, veterinári - študijné odbory)

Zdroj: KPP FEM SPU v Nitre, KEGA: 3/4279/06, 2008

Graf 4a: Spoločne bývajúci príslušníci rodín respondentov (poľnohospodárske učebné odbory vrátane učebných odborov zameraných na služby pre vidiek)

Zdroj: KPP FEM SPU v Nitre, KEGA: 3/4279/06, 2008

2. Predstavy žiakov o predpokladoch dôležitých pre dosahovanie ich životného úspechu

Na základe poznatkov získaných výskumnou činnosťou v rokoch 2001- 2003 (Kučírková, 2003) možno konštatovať, že na slovenskom vidieku sa prejavuje závislosť predstáv vidieckych domácností o živote, životnej úrovni a budúcich perspektívach od typu regionálneho spoločenstva v ktorom jednotlivé domácnosti existujú. Pohľad do budúcnosti vo veľkej miere ovplyvňuje i úroveň racionality, ktorú možno chápať ako mieru adaptability týchto domácností na nové sociálne podmienky. Preukázalo sa, že:

- Dôležitým činiteľom rozvoja sociálnych a ekonomických aktivít vidieckych domácností, smerujúcich k perspektívnemu rozvoju a rastu ich životnej úrovne, je sieť lokálnych sociálnych vzťahov. Najmä rodinných a priateľských. Ide o tradičné prvky sociálneho života na slovenskom vidieku, ktoré z pohľadu vidieckych domácností zohrávajú dôležitú úlohu nielen na lokálnej, ale i na regionálnej úrovni.
- V životnej kariére svojich detí vidiečania očakávali rast ich životnej úrovne, späť predovšetkým s ich vzdelaním. Priority v rozvoji životných kariér detí videli v dosiahnutí vysokoškolského vzdelania. Nepredpokladali, že by deti išli v ich stopách v profesijnej činnosti a volili si povolania jedného z rodičov. Verili v budúce uplatnenie sa detí na trhu práce. Ich budúce životné dráhy však prevažne nespájali so životom v rodnej obci a s podnikaním.
- Vplyv rodinných a priateľských vzťahov hodnotili pozitívne. Potvrdila sa pomerne známa skutočnosť, že na Slovensku sú veľmi intenzívne rodinné vzťahy a solidarita. Až 70 % členov náhodne vybraných vidieckych domácností v roku 2001 hodnotilo pozitívne vplyv rodiny na životnú úroveň domácností.
- Kládli dôraz na vlastné aktivity ako dôležitý determinant rastu životnej úrovne. (Kučírková, 2003)

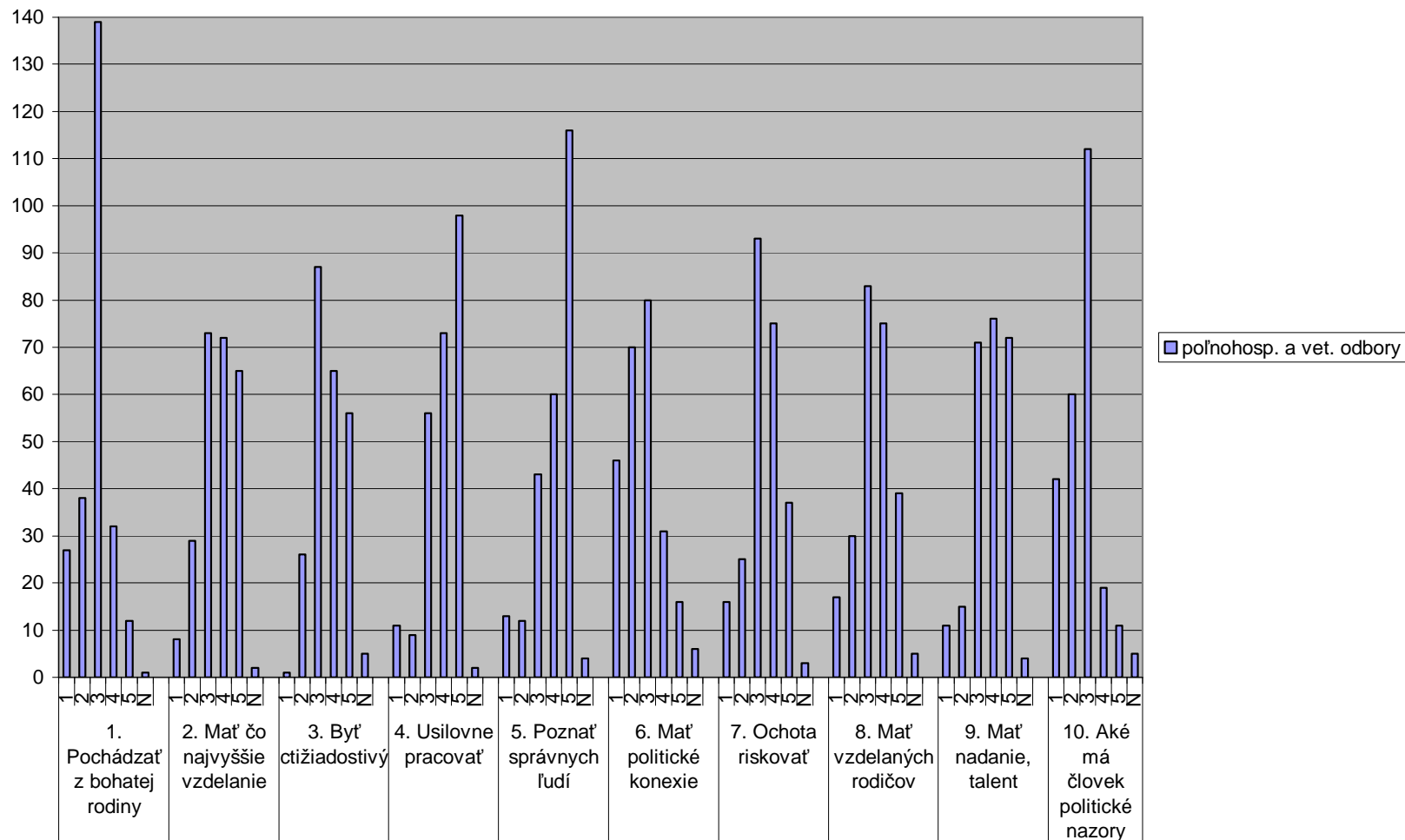
Vychádzajúc z uvedených poznatkov sme sa zamerali na postoje žiakov k niektorým vybraným indikátorom dosahovania životného úspechu (bližšie Graf 5, 5a, 5b). Žiaci mali stanoviť významnosť jednotlivých predpokladov dosahovania životného úspechu na škále od 1 (najnižšia miera významnosti) do 5 (najvyššia miera významnosti).

V súvislosti so zakorenenosťou veľkej časti z nich na vidieku nás zaujímalo, či priority v rozvoji ich životných kariér budú korešpondovať s prioritami, ktoré preferujú predstavitelia vybraných vidieckych domácností na Slovensku. Či predstavy o ich budúcej životnej dráhe zodpovedajú životným stratégiám členov vidieckych domácností na Slovensku.

Preukázalo sa, že žiaci bez výraznejších rozdielov v jednotlivých odboroch jednoznačne v predstavách svojho úspechu majorizujú význam sociálnych sietí. Rovnako ako prevažná väčšina členov vidieckych domácností na Slovensku kladú dôraz na vlastné aktivity. Svedčí o tom poradie v ktorom žiaci usporiadali podľa dôležitosti jednotlivé predpoklady dosahovania ich životného úspechu: usilovne pracovať, mať nadanie, talent, mať čo najvyššie vzdelanie a byť ctíziadostivý. (viď. Graf 5, 5a, 5b)

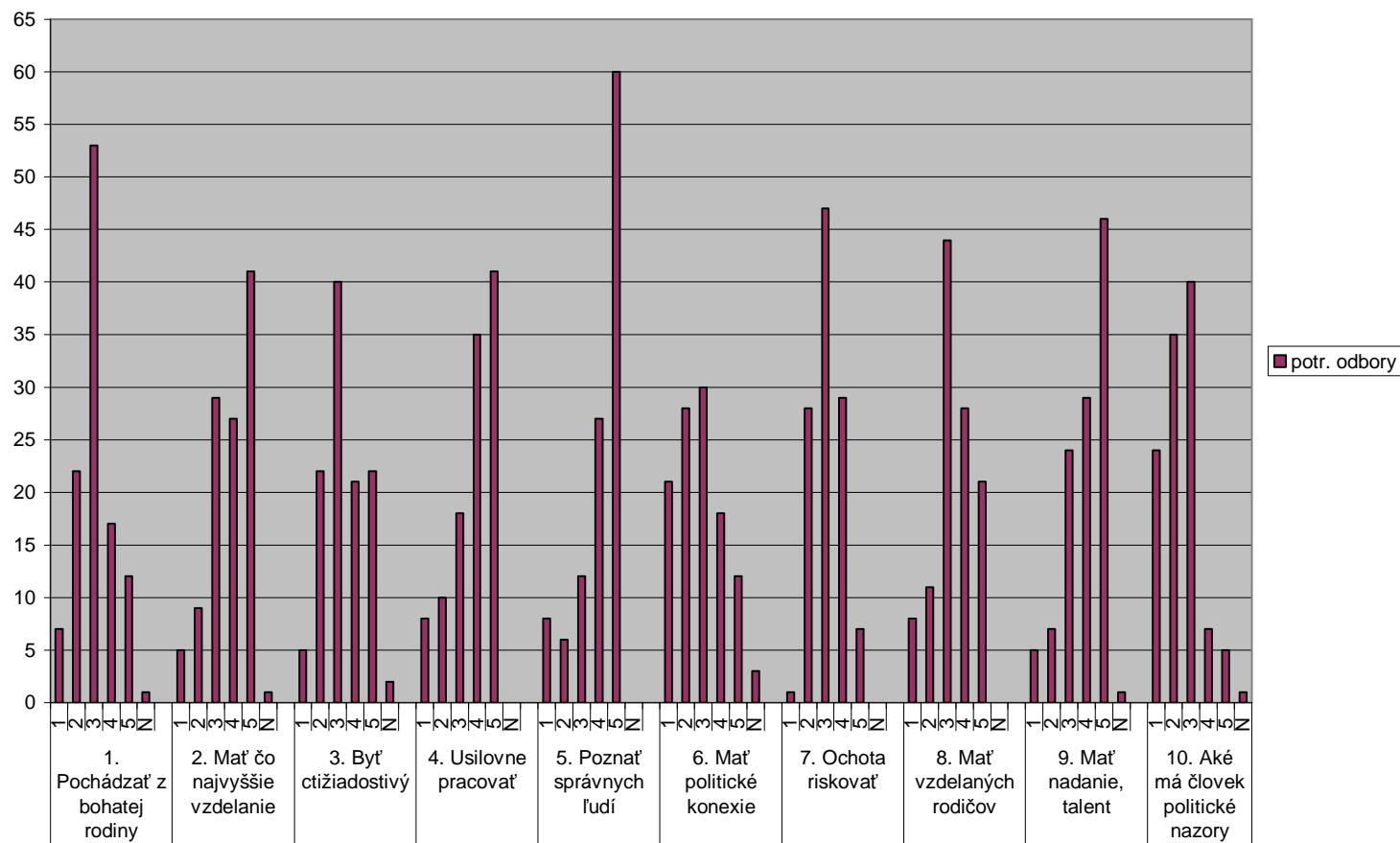

Graf 5: Postoje študentov poľnohospodárskych a veterinárnych odborov k niektorým predpokladom a okolnostiam, dôležitým pre dosahovanie ich životného úspechu

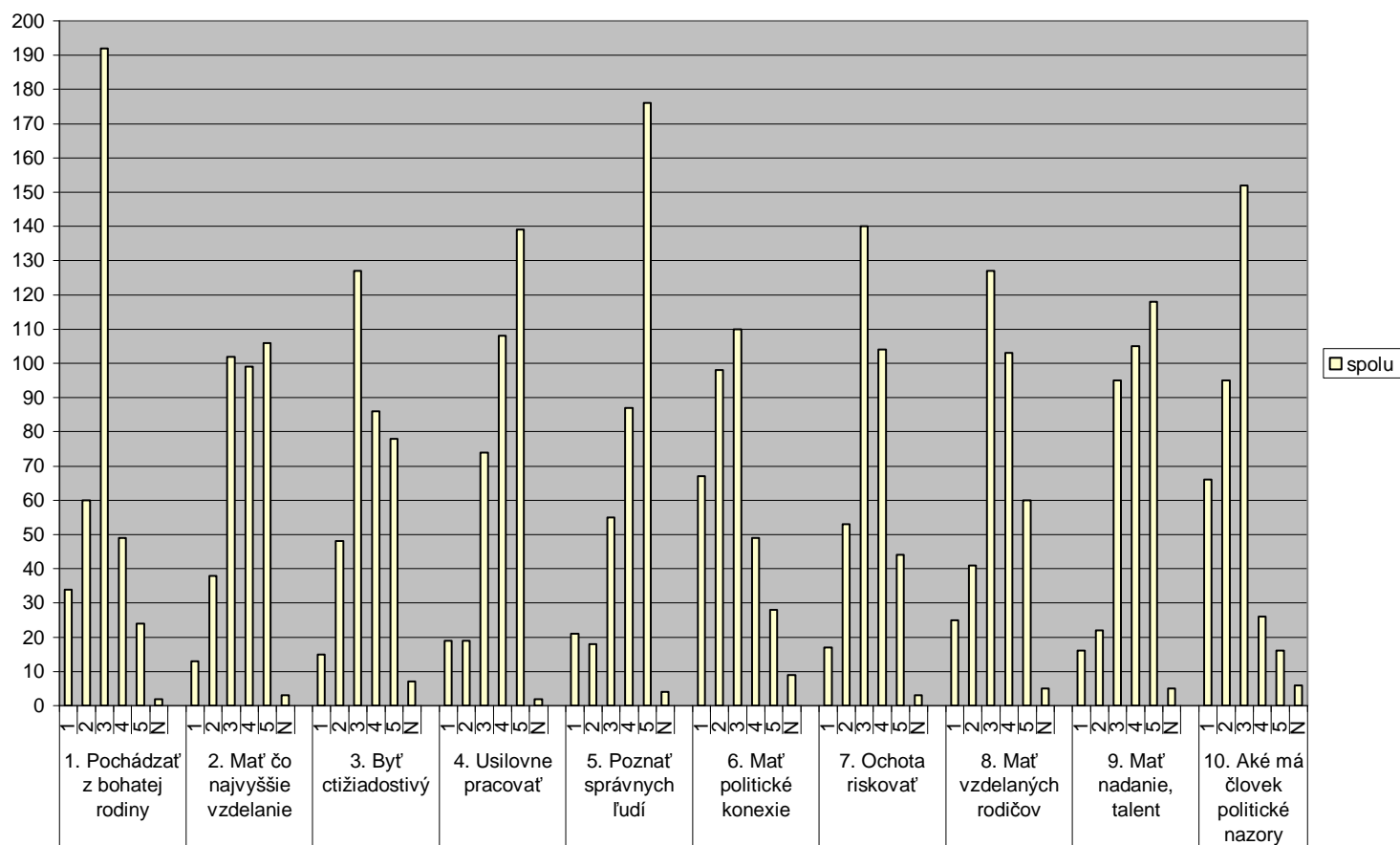
Zdroj: KPP FEM SPU v Nitre, KEGA: 3/4279/06, 2008

Graf 5a: Postoje študentov potravinárskych odborov k niektorým predpokladom a okolnostiam, dôležitým pre dosahovanie ich životného úspechu

Zdroj: KPP FEM SPU v Nitre, KEGA: 3/4279/06, 2008

Graf 5b: Postoje študentov vybraných škôl k niektorým predpokladom a okolnostiam, dôležitým pre dosahovanie ich životného úspechu

Zdroj: KPP FEM SPU v Nitre, KEGA: 3/4279/06, 2008

DISKUSIA

Európsky model multifunkčného poľnohospodárstva a vidieka pozostáva z troch hlavných komponentov: na svetových trhoch konkurencie schopné poľnohospodárske trhové podniky, menšie hospodárstva, ktoré nie sú trhovo orientované (udržiavajú vizuálny obraz krajiny) a nepoľnohospodárske vidiecke podniky (vytvárajú pracovné príležitosti na vidieku) vrátane poľnohospodárskych podnikov diverzifikujúcich svoje činnosti v zmysle multifunkčného poľnohospodárstva. Logickými aktérmi v tejto štruktúre vidieckej ekonomiky sú teda komerční poľnohospodári, nekomerční farmári a nepoľnohospodárski podnikatelia z miestnej komunity, ktorí využívajú lokálny rozvojový potenciál.

Uvedený model však nezabezpečuje plošnú konkurencieschopnosť vidieckej ekonomiky v ekonomickom rozvoji hospodárstva na Slovensku. Ekonomické vzťahy na vidieku sú ovplyvňované tlakom mestskej ekonomiky. Táto využíva výhody koncentrácie trhov kapitálu, práce a spotrebných predmetov. Kapitál umiestňovaný na vidieku je menej mobilný a menej likvidný ako kapitál alokovaný v mestských sídlach, resp. urbanizovaných regiónoch. Ide o komparatívnu nevýhodu z nízkej koncentrácie kapitálu, ktoré je však možné postupne prekonávať. (Fáziková, 2003)

Cestou udržania osídlenia alebo znovu osídlenia najmä odľahlých vidieckych obcí je možné uspokojiť potreby mladých rodín, ktoré zápasia s rastúcimi životnými nákladmi v mestách a rastie ich záujem o bývanie na vidieku. Vidiek poskytuje ponuku i iných významných možností (sťahovanie dôchodcov na vidiek – dopravná dostupnosť). Mestské obyvateľstvo tak môže prispieť k revitalizácii vidieka. Rozvoj vidieka je teda vo verejnom záujme, nie iba v záujme samotného vidieckeho obyvateľstva.

Vidieckemu rozvoju napomáha i rozvoj produkčného poľnohospodárstva v úzkej previazanosti na miestne resp. regionálne prírodné podmienky, užšia špecializácia komerčných poľnohospodárskych podnikov a ich užšia kooperácia, resp. integrácia jednotlivých článkov výrobných vertikál. Je potrebná i diverzifikácia výroby v trhovo orientovaných poľnohospodárskych podnikoch, ich prienik na tzv. „nich markets“.

V rovnakej miere je potrebné orientovať sa na „ekologické výrobky“ a naplňovať mimoprodukčné funkcie poľnohospodárstva. Ich naplňovanie súvisí najmä so zabezpečením ekologickej stability a rovnováhy krajiny (dôležitý cieľ agrárnej štrukturálnej politiky EÚ). Vyžaduje si to však nižšiu mieru komercializácie poľnohospodárskych podnikov. V tejto oblasti sa nemôžu presadiť výhody koncentrovaného kapitálu v poľnohospodárstve. Vytvára sa tak priestor pre malé poľnohospodárske podniky.

Vysoko kompatibilným s trhovým systémom je i rozvoj trhových služieb bez priamej väzby na poľnohospodársku produkciu (vidiecky turizmus, resp. jeho špecifická forma agroturistika), ktoré poskytujú priestor pre komercializáciu externých efektov vyplývajúcich z mimoprodukčných funkcií poľnohospodárstva.

„Všetky tieto možnosti sú realizovateľné iba pri vysokom inovačnom potenciáli vidieckej ekonomiky. Dosiahnutie pokroku vo vidieckej ekonomike nie je možné očakávať bez využitia moderných technológií a to nie iba vo výrobných procesoch. Významné sú možnosti technológií najmä v oblasti infraštruktúry. Využitie najmodernejších informačných technológií, ktoré majú vysoký multiplikačný potenciál je na Slovenskom vidieku dosiaľ nedocenený. Málo sa dosiaľ urobilo pre rozširovanie informovanosti a prehĺbovanie kvalifikácie vidieckeho obyvateľstva, čo môže byť kľúčovým faktorom v budúcom spoločnom európskom trhu.“ (Fáziková, 2003, s.8)

Ľudský kapitál chápeme ako najdôležitejší subjekt ekonomického rozvoja, ale aj ako jeho objekt. Nemôže byť efektívne aktivizovaný bez dostatočných informácií, bez potrebného vzdelania a kvalifikácie. Preto je potrebné venovať zvýšenú pozornosť príprave stredoškolsky vzdelaných odborníkov poľnohospodársko-potravinárskeho a veterinárneho zamerania,

odborníkov pre oblasť služieb a podnikania na vidieku. V danej súvislosti treba uviesť, že cesta poskytovania služieb v oblasti vzdelávania a poradenstva na slovenskom vidieku formou ich komercionalizácie je v súčasných podmienkach pomýlená a neefektívna. Ekonomicky slabé podniky a domácnosti s nízkou dôchodkovou úrovňou nevytvárajú efektívny dopyt po týchto službách, hoci ich spoločenská potreba je vysoká.

Poradenské a vzdelávacie služby pre vidiek by mali byť podporované štátom, mali by byť štátom aj koordinované a rozvíjané, tak ako je to vo väčšine vyspelých štátov sveta.

Poznatky získané naším výskumom uvedené skutočnosti potvrdzujú. V skupinách respondentov- žiakov jednotlivých odborov prevláda zastúpenie žiakov pochádzajúcich z vidieka, čo určuje i zakorenenosť nadpolovičnej väčšiny žiakov na vidieku. Potvrdil sa nám i predpoklad, že zakorenenosť žiakov na vidieku bude vyššia u žiakov poľnohospodárskych a veterinárnych odborov.

Žiaci majú vytvorené široké súrodenecké väzby v rámci rodinného zázemia. Viacdetné rodiny (počet detí vyšší ako 3) sme zaznamenali najmä u potravinárskych učebných odborov (vrátane odborov zameraných na služby pre vidiek) – 20 %. Žiaci pochádzajú predovšetkým z dvojdetných rodín, ale vo vidieckych rodinách žiakov sú doposiaľ viac zastúpené viacdetné a dvojgeneračné rodiny (tradičné komponenty vidieckeho sociálneho priestoru). Negatívnym javom je relatívne vysoké zastúpenie neúplných rodín s absenciou predovšetkým otcov v rodine, čo pravdepodobne zaraďuje tieto rodiny k sociálne slabším rodinám. Daná skutočnosť sa vzťahuje predovšetkým k skupine žiakov s potravinárskym študijným zameraním, kde až 24,00 % týchto žiakov žije v rodine bez otca a 9,33 % bez matky. U respondentov učebných odborov je situácia obdobná. Takmer 19 % žiakov žije bez otca a 2,70 % bez matky. Spoločné bývanie v rodine s rodinami svojich súrodencov nemá široké zastúpenie, rovnako ako bývanie v rodine so súrodencami svojich rodičov je ojedinelé. Podnikateľské zázemie v rodinách respondentov je veľmi slabé. Nezaznamenali sme rozdiel v podnikateľskom zázemí žiakov nami sledovaných odborov. Iba 4,62 % rodinných príslušníkov podniká a to predovšetkým v oblasti služieb.

Priority, ktoré si žiaci zvolili v rozvoji ich životných kariér korešpondujú s prioritami, ktoré preferujú predstavitelia vybraných vidieckych domácností na Slovensku. Predstavy žiakov o ich budúcej životnej dráhe zodpovedajú životným stratégiám členov vidieckych domácností na Slovensku.

Preukázalo sa, že žiaci, bez výraznejších rozdielov v jednotlivých odboroch, v predstavách svojho úspechu jednoznačne majorizujú význam sociálnych sietí. Rovnako ako prevažná väčšina členov vidieckych domácností na Slovensku kladú dôraz na vlastné aktivity. Svedčí o tom poradie v ktorom žiaci usporiadali podľa dôležitosti jednotlivé predpoklady dosahovania ich životného úspechu: usilovne pracovať, mať nadanie, talent, mať čo najvyššie vzdelanie a byť ctižiadostivý.

Súčasný štúdie poukazujú na skutočnosť, že ľudský kapitál je regionálne a lokálne diferencovaný (Falt'an, Gajdoš, Pašiak, Fáziková). Danú skutočnosť je možné postihnúť nielen kvantitatívne (štatisticky). Ako preukázal náš výskum, regionálna a lokálna diferencovanosť sa premieta do názorov a postojov žiakov stredných odborných škôl poľnohospodársko-potravinárskeho a veterinárneho zamerania. Následne do ich správania, prežívania a do voľby ich životných stratégií. Ľudský potenciál má zohrávať v súčasných rozvojových procesoch hlavnú úlohu – a pre vidiek to platí dvojnásobne. Je preto potrebné poznať ho čo najkomplexnejšie a takémuto poznaniu potom prispôbovať všetky spoločenské aktivity, ktoré sa k jeho rozvoju vzťahujú. Daný poznatok sa vzťahuje i na proces stredného odborného poľnohospodársko-potravinárskeho vzdelávania. Ponuka jednotlivých študijných programov v nami sledovaných typoch škôl by mala smerovať k príprave aktérov rozvoja modernej štruktúry vidieckej ekonomiky, ktorými sú komerční poľnohospodári, nekomerční farmári a nepoľnohospodárski podnikatelia z miestnej komunity,

ktorí využívajú lokálny rozvojový potenciál. Nemenej potrebné je v procese stredného odborného vzdelávania využiť zakorenenosti značnej časti žiakov na vidieku a ich vzťah k vidieku, ich postoj k profesijným a záujmovým aktivitám vzťahujúcim sa k rozvoju vidieckeho sociálneho priestoru.

ANOTÁCIA

Autor príspevku prezentuje poznatky získané z vedeckého výskumu v rámci riešenia projektu KEGA (č.3/4279/06): "Stav stredného odborného poľnohospodársko-potravinárskeho vzdelávania v Nitrianskom regióne a návrh jeho optimálnej štruktúry". Príspevok je zameraný na problémy súvisiace s rodinným zázemím žiakov vybraných odborných stredných škôl v Nitrianskom regióne, na ich vzťah k životu na vidieku a predstavy o ich životnom úspechu. Celkovo boli získané odpovede od 361 žiakov vybraných škôl. V skupinách respondentov prevládalo zastúpenie žiakov pochádzajúcich z vidieka, čo určuje zakorenenosť nadpolovičnej väčšiny respondentov na vidieku. Preukázalo sa, že žiaci bez výraznejších rozdielov v jednotlivých odboroch v predstavách svojho úspechu majorizujú význam sociálnych sietí. Zaznamenali sme relatívne vysoké zastúpenie neúplných rodín s absenciou predovšetkým otcov v rodine, čo pravdepodobne zaraďuje tieto rodiny k sociálne slabším rodinám. Vo vzorke prevládali dvojdetné rodiny. Iba 4,62 % rodinných príslušníkov žiakov podniká a to predovšetkým v oblasti služieb. Priority, ktoré si žiaci zvolili v rozvoji ich životných kariér korešpondujú s prioritami, ktoré preferujú predstavitelia vybraných vidieckych domácností na Slovensku. Kladú dôraz na vlastné aktivity. Svedčí o tom poradie v ktorom žiaci usporiadali podľa dôležitosti jednotlivé predpoklady dosahovania ich životného úspechu: usilovne pracovať, mať nadanie, talent, mať čo najvyššie vzdelanie a byť ctižiadostivý.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Stredné odborné vzdelávanie, poľnohospodársko-potravinársky komplex, rodinné zázemie, predstavy o živote na vidieku, životný úspech

LITERATÚRA

1. **FALŤAN, I. – PAŠIAK, J.** 2004. *Regionálny rozvoj Slovenska - Východiská a súčasný stav*. Bratislava: Sociologický ústav Slovenskej akadémie, 2004. 88 s. ISBN 80-85544-35-0
2. **FÁZIKOVÁ, M.** 2003. Vidiek, jeho postavenie, problémy a možnosti v sociálno-ekonomickom rozvoji krajiny. In: *Súčasný problémy rozvoja vidieckeho priestoru na Slovensku*, Záverečná správa výskumného projektu VEGA 1/7665/20, Nitra: FEM SPU, s. 7-8.
3. **FÁZIKOVÁ, M.**: 2001. Vidiek, jeho postavenie, problémy a možnosti v sociálno – ekonomickom rozvoji krajiny. In: *Pôdohospodárstvo a kvalita života obyvateľstva*, Nitra: SAPV, 2001. ISBN 80-968665-0-8
4. **GAJDOŠ, P. – PAŠIAK, J.** 1995. *Vývoj sociálno-ekologickej situácie slovenskej spoločnosti*. Bratislava: VEDA, 1995. 264 s. ISBN 80-224-0425-X
5. **KUČÍRKOVÁ, D.** 2003. Životné stratégie v predstavách členov vidieckych domácností. In: *Súčasný problémy rozvoja vidieckeho priestoru na Slovensku*,

Závěrečná správa výskumného projektu VEGA 1/7665/20, Nitra: FEM SPU, s. 85 – 94.

6. **KUČÍRKOVÁ, D.** 2005. Problémy rozvoja regionálneho školstva na Slovensku. In: *Transformace zemědělského vzdělávání v kontextu sjednocené Evropy*. Sborník ze semináře k 75. výročí organizované přípravy učitelů pro zemědělské a lesnické školy, ČZU v Praze. Praha, 2005, s. 40-44. ISBN 80-213-1383-8

KONTAKTNÁ ADRESA

Mgr. Drahomíra Kučírková, CSc.
Katedra pedagogiky a psychológie
FEM SPU v Nitre
Tr. A. Hlinku 2,
949 76 Nitra
e-mail: drahomira.kucirkova@fem.uniag.sk

Recenzent: doc. Ing. Mária Fáziková, CSc.